

Dr Žarko Kalezić, Dr Bogdan Bulatović¹

ZAVOD ZA AGROEKONOMSKA PROUČAVANJA

Do formiranja Zavoda za agroekonomska proučavanja (1994.) kao naučnoistraživačke jedinice u okviru Poljoprivrednog instituta, društveno-ekonomska kretanja u poljoprivredi i selu, kao i ekonomsku problematiku agrara obrađivali su više pojedinci nego što je to bio program istraživanja određenih naučnoistraživačkih institucija. Osnovni razlog za to proisticao je uglavnom iz shvatanja da takva istraživanja ne treba uvrštavati u prioritetna jer je bitno, prije svega, utvrditi adekvatnu primjenu savremenih tehničko-tehnoloških rješenja i proizvodnih postupaka, kao i rezultata selekcije, čime se obezbjeđuje unapređenje bazične poljoprivredne proizvodnje i osigurava njena ekonomska opravdanost. Takvo shvatanje formirano je u uslovima ondašnjeg pretežno naturalnog, karaktera proizvodnje i pomanjkanja stručnjaka, posebno istraživača - agroekonomista, koji bi svojom angažovanošću doprinijeli ostvarenju adekvatnog programa agroekonomskih istraživanja. Istina, i u tom periodu ekonomski aspekti razvoja poljoprivredne proizvodnje i sela predstavljali su bitan sastavni dio svih značajnijih analiza, projekcija, planova i programa ukupnog privrednog razvoja u Republici. Istovremeno statistička služba pratila je, sopstvenim metodama, bitnije promjene u crnogorskoj poljoprivredi i na selu. Takva građa poslužila je mnogim stručnjacima da se angažuju na izučavanju značajnog dijela problematike agrara u Crnoj Gori. U okviru toga posebnu pažnju zaslužuju radovi dr Žarka Bulajića, "Agrarni odnosi u Crnoj Gori" u kome je naučnom metodom rasvijetljeno pitanje agrarnih odnosa u Crnoj Gori u određenom razdoblju od osobitog značaja za sagledavanje razvoja ukupnog crnogorskog društva, zatim rad Spasoja Medenice "Privredni razvitak Crne Gore 1918-1941.". U tom radu je obrađen razvitak cjelokupne privrede, iako dominantno mjesto zauzimaju kretanja u poljoprivredi i na selu, što je normalno i očekivati s obzirom da je u analiziranom periodu Crna Gora predstavljala izrazito agrarno područje, jer ukupnog privrednog razvoja gotovo da i nije bilo.

Nakon formiranja Zavoda za agroekonomska proučavanja 1974. godine u programskoj naučnoistraživačkoj orijentaciji Poljoprivrednog instituta sve više

¹ Dr Žarko Kalezić, naučni savjetnik u penziji

Dr Bogdan Bulatović, naučni saradnik, šef Zavoda za agroekonomska proučavanja

se poklanja pažnja agrarnoj ekonomici i selu. Posebno je u tome značajan dolazak u Institut dr Žarka Kalezića, čiji je naučnoistraživački i stručni rad usmjeren na pitanje agrarne politike i koncepcije razvoja poljoprivrede i sela u Crnoj Gori. U okviru takve aktivnosti posebnu pažnju zaslužuje njegova studija "Strukturne promjene na crnogorskom selu u XX vijeku" u kojoj su za sedamdesetogodišnji period kompleksno analizirana kretanja u poljoprivredi posebno na crnogorskom selu, gdje su se, u poslijeratnom periodu, zbile veoma krupne socijalno-ekonomske promjene, čiji je intenzivan trend kretanja nastavljen i u narednom periodu.

Raslojavanje sela, izazvano ukupnim privrednim razvitkom, uz primjenu savremenih dostignuća nauke i prakse, utiče i na strukturu poljoprivredne proizvodnje, stepenu njene robnosti i visinu dohotka koji se formira u ovoj privrednoj oblasti kao i u seoskim domaćinstvima. Od osobitog značaja je uključivanje seoskog stanovništva u savremene društveno-ekonomske tokove koji omogućavaju socijalno-ekonomsku sigurnost poljoprivrednih proizvođača. Intenzitet takvih kretanja u zavisnosti je od pravilnog izbora rješenja koja će u određenim područjima i uslovima maksimalno valorizovati raspoložive faktore razvoja za što je nužna naučna analiza koja treba da doprinese utvrđivanju najpovoljnije projekcije budućih kretanja u željenom pravcu.

Kompleksna problematika crnogorskog agrara nametala je potrebu proširenja - povećanja pravaca istraživanja, za što je bilo neopohodno obezbijediti odgovarajući broj istraživača. Tako je u Institut - Zavod 1980. godine primljen za asistenta agroekonomista Bogdan Bulatović, koji je 1992. godine magistrirao, a 1996. doktorirao. Njegova magistarska teza je "Uticaj organizaciono-ekonomskih činilaca na rezultate u proizvodnji paprike i lubenice na privatnom sektoru Skadarskog jezera", a doktorska disertacija "Izbor sistema stočarske proizvodnje na porodičnim gazdinstvima sjevernog dijela Crne Gore". Tim radovima, a i drugim istraživanjima u Zavodu, zahvaćena je problematika ekonomike poljoprivredne proizvodnje na individualnom porodičnom gazdinstvu. Značaj ovih istraživanja se ogleda u tome što se u ovim gazdinstvima nalazi oko 99% od ukupnih proizvodnih poljoprivrednih kapaciteta Crne Gore. To znači da će ukupan razvoj poljoprivrede ove republike skoro isključivo zavisiti od efikasnosti proizvodnje na porodičnim gazdinstvima. Otuda pravac istraživanja: analiza pokazatelja uslova i rezultata u poljoprivrednoj proizvodnji radi iznalaženja rješenja za efikasno upravljanje funkcionisanjem i razvojem ove proizvodnje na porodičnim gazdinstvima u Crnoj Gori je uvršten u istraživačke prioritete.

Rada Minić, dipl.ecc. primljena je u Institut - Zavod 1984. godine. Sve do 1996. godine uspješno je radila u Zavodu na poslovima stručnog saradnika, tada je prešla na drugo radno mjesto u Institutu - šefa računovodstva.

Zavod širi svoju tematiku istraživanja na tržište poljoprivredno-prehrambenih proizvoda, koja je neopravdano bila zapostavljena posebno kada

se imaju u vidu tržišni oblici privređivanja. Za rad u toj naučnoistraživačkoj oblasti 1992. godine za asistenta je primljen Miomir Jovanović, dipl.ecc., koji je 1995. godine magistrirao na temu "Marketing strategija poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u Crnoj Gori". Nakon toga prijavio je na Poljoprivrednom fakultetu u Novom Sadu doktorsku disertaciju: "Tendencije promjena potrošnje poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u Crnoj Gori".

Saradnici Zavoda za agroekonomska proučavanja

Oba ova rada orijentisana su na oblast tržišta i prometa poljoprivredno-prehrambenih proizvoda. Značaj ovih istraživanja proizilazi iz činjenice što se u savremenim uslovima privređivanja i života, potrebe ljudi mogu organizovano podmirivati jedino preko tržišnog mehanizma i prometnog procesa. Ona doprinose kreiranju ekonomske politike kako na nivou države tako i na nivou preduzeća, kao i doprinose racionalnom izboru pravaca proizvodnje i njenoj specijalizaciji u poljoprivrednim gazdinstvima.

Saradnici Zavoda su učestvovali na izradi većeg broja studija, programa, projekata razvoja agrara Crne Gore koji su organizovani u Institutu, kao i na brojnim naučnim skupovima, te objavili zapažen broj radova u jugoslovenskim publikacijama. Posebno je bila značajna međunarodna naučna saradnja sa: Univerzitetom - Poljoprivrednim fakultetom u Bariju (Italija) na tematici: Strukturne promjene na mediteranskom selu; Univerzitetom u Rostovu na Donu (Rusija) na temu: Razvoj agroekokompleksa u Crnoj Gori i Rostovskoj oblasti i sa International development research centre, Ottawa, Canada, koji je finansirao naučnoistraživački projekat: Poljoprivredni proizvodni potencijali Crne Gore.